

ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԴԷՊՓ

Ճարտար Բեռնայ ին :

ԱՆՏԵԱՆԵՐԸ ԼԻԼ քաղքին արուեստից հանդիսին ներկայ եղող օտարականաց բազմութեանը հետաքրքրութեան նիւթ մը եղեր էր ճարտար ձեւագործ մը որ հանդիսի գրուած է եղեր . ասիկայ նորահար ժամացոյց մըն է , որ շատ կողմանէ կրնայ կրնա Սթրազպուրկի աստեղագետական ժամացուցէն 1 աւելի վեր համարուիլ : Այս ճարտար ձեւագործին ալ պատմութիւնը ոչինչ ընդհատ հետաքրքրական ու խեղճ սորվելու բան մի է :

Տէլվար անունով վաթնամեայ բարեմիտ գեղացի քահանայ մը , ասկէց տասը տարի մը առաջ իր ժամացոյցը քանի մը օրուէն ի վեր կեցած ըլլալով , միտքը կը դնէ որ փոխանակ արուեստաւորի ցուցնելու ինքն իր ձեռքովը քակէ ու նորէն շտկէ : Քակելէն վերջը լաւ մը կը սորվի մեքենային շէնքին կազմութիւնը ինչպէս ըլլալը , որով և կը թափանցէ թէ իր այն ժամացուցին շէնքը շատ անհարթ ու պակասաւոր է . ուստի միտքը կը դնէ որ ինքը բոլորովին իր քովէն ուրիշ նոր ժամացոյց մը շինէ . բայց գիտնալու է որ այս գեղացի քահանայն ոչ ժամացուցագործութիւն սորված էր , և ոչ ալ շինելը երբեք տեսեր էր : Իր բնատուր հանճարը ու անգրագարձող միտքը ահուէ անիւ զսպանակէ զսպանակ առաջնորդեցին իրեն այնպիսի ձեւագործ մը գուրս հանելու որ Լոնտոնի արուեստից հանդիսին մէջ մասնաւոր գովեստի արժանի եղաւ ու շատ պատիւ ըրաւ Տէլվարի հանճարոյն ու կիրթ արտօրժակացը . իսկ գինը 10,000 ֆրանքի հանեցին : Հիմա համառօտիւ մը մենք այս գործիքը ստորագրենք :

Տէլվարեան ժամացոյցը 18 ցուցակ ունի , 59 սլաք կամ ասեղ , ու 109 անիւ : Առջի ցուցակը մանրերկրորդները կը ցուցնէ : Բ . Աշխարհքիս մէջ 12 այլ և այլ գլխաւոր քաղաքներու մի և նոյն ժամանակ ժամը քանին և որչափ վայրկեան անցած կամ մնացած ըլլալը կ'իմացունէ . Գ . Կը ցուցանէ ճշմարիտ ժամանակը , այսինքն աստղական օրը : Դ . Շաբթուան օրերը . Ե . Ամսուան քառիւն ըլլալը . բայց որովհետեւ ամէն ամսուն օրերը հաւասար չեն հասար 28էն ինչուան 31 օր ունեն

ցող ամիս կայ , անոր համար ըստ ինքեան մեծ արգելք պիտի ըլլար ասիկայ ժամացուցի պէս գործիքի մը կանոնաւոր ընթացիցը . Տէլվար անոր ալ ճարը գտած է . որ ամիսն որ 31 օրուէն պակաս է՝ ցուցակը ինքնիրեն աւելորդ թիւերուն վրայէն կը ցատքէ . ուստի թէ որ ամիսը ըսենք 28 օր է (ինչպէս փետրուար ամիսը) ամսոյն 28օր . որ անցնելուն պէս ասեղը կը ցատքէ ու կ'անցնի 29,30 , ու 31 թիւերուն վրայէն ու 1 թուոյն վրայ կը հանգչի , օր է մարտ ամսոյն առաջին օրը : Զ . Զոգիակոսին նշանները ու տարուան աստուերկու ամիսները կը ցուցնէ . Է . Կը ցուցնէ Հռովմայեցւոյ ընդիկախոն ըսուած 15 տարուան շրջանը . Ը . Արեւու շրջաբերութիւնը որ 28 տարուան շրջան մըն է . մի և նոյն ատեն կը ցուցնէ նաև կիրակագիրները . և այնպէս շինած է որ 400 տարին հեղ մը հանգիպելէ կիրակագիրներու զարտուղութիւնն ալ ինքնիրեն գործիքին վրայ կը կանոնաւորուի : Թ . Վերագիրները կը ցուցնէ . Ժ . Լուսնի շրջաբերութիւնը . ԺԱ . Լուսնին ամսօրեայ ընթացքը , փոփոխութիւններն , ու լուսնային ու արեւային տարիներուն բաղաւտութիւնը : ԺԲ . Ինը գլխաւոր թուականներ կը ցուցնէ որ են Աշխարհիս ասեղծումը , Զրհեղեղի դիպուածը , Հռոմայ շինութիւնը , Ողիմպիականներուն թուականը , Յուդեան շրջանը , Նաբոնասարայ թուականը , Գրիգորեան տօմարին նորոգութիւնը , ու Տաճկաց տարին կամ Հիճրէթը : — Մետաղեայ Ա անիւը տասը տարին մէյմը կը հոլովի (որ է ըսել տասը տարուան մէջ մէկ անգամ մը միայն շրջան մը կ'ընէ) ու կը ցուցնէ միութիւնները : Բ . Հարիւր տարին մէյմը կը հոլովի ու կը ցուցնէ տասնաւորները : Գ . Հազար տարին մէյմը՝ հարիւրաւորները . Դ . 10 հազար տարին հեղ մը՝ հազարաւորները : ԺԳ . արեւուն ամէն օր երբ ելլելը կը ցուցնէ . ԺԴ . արեւուն գիրքը գիշերահաւասարներն ու արեւակայքը . ԺԵ . արեւուն երբ մանելը . ԺԶ . շարժական աստեղերը . ԺԷ . արեւուն ու լուսնի խաւարմունքները . ԺԸ , որ և վերջին , ամենայն մոլորակաց ու լուսնի շրջանը միանգամայն կը ցուցնէ :

Հիմա մեր ընթերցողք այսչափ բան մէկ ժամացուցի մը վրայ լսելով շատ մը զարմանալէն ետեւ դիտէ պիտի ըսեն ինչ ահագին բան պիտի ըլլայ գործիքը . սակայն կարծեմ աւելի զարմանքնին կ'աւելնայ երբ լսեն որ Տէլվարի ժամացուցին բոլոր մոկերկուութիւն մեծութիւնը մեծութիւնը մը աւելի չէ :

1 Տես Բազմ . Հո . Ա . (1843) երես 152 . Տես և Հո . Բ . (1850) երես 111 , ուրիշ նորահար ժամացուցի մ'ալ պատմութիւնը :